

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

Актуальність проблеми. Цінності посідають одне з головних місць у людському житті та суспільстві. Вони свідчать про людський спосіб життя, про кардинальну відмінність людини від тварини. Розділ філософії, в якому вивчається теорія цінностей, називається аксіологія. Поняття цінності зазвичай використовується для позначення процесів, явищ, предметів, які мають позитивну значимість для людини і сприяють задоволенню її потреб та інтересів. Першу спробу надати поняттю цінності філософського узагальненого значення зробили філософи античного світу (Сократ, Платон). Вони вважали, що найвищими цінностями можна назвати благо та справедливість. Головним питанням аксіології, яке поставив Сократ, було питання «що є благо?» Лише з другої половини минулого століття аксіологія як окремий філософський напрям одержує новий поштовх у розвитку, конкретизує предмет свого наукового дослідження.

Вже на початку ХХ століття українські науковці, письменники, літературознавці, економісти та єпископ Української Греко-Католицької Церкви заснували ініціативну групу «Першого грудня». Об'єднання, створене у 20-ту річницю референдуму за незалежність України відомими інтелектуалами та громадськими діячами у відповідь на звернення трьох традиційних українських церков (Української православної церкви Київського патріархату, Української греко-католицької церкви та Української православної церкви Московського патріархату). В основу програмних документів закладена декларація, яка містить базові принципи для об'єднання українського народу, та Хартія Вільної Людини, яка відтворює життєві орієнтири для нашого суспільства. Ініціативна група «Першого грудня» вбачає своєю місією встановлення в країні правил гри, які базуватимуться на загальнолюдських цінностях, і які сьогодні є затребуваними українським суспільством.

Стан розроблення проблеми. Тема Хартії вільної людини розроблялась багатьма дослідниками, зокрема такими як: В. Брюховецький, Б. Гаврилишин, С. Глузман, В. Горбулін, Л. Гузар, І. Дзюба, М. Маринюк, М. Попович, Є. Сверстюк, В. Скурятівський, І. Юхновський. Зокрема тема аксіології розроблялась такими дослідниками як: С. Кримський, В. Пазенок, В. Андрущенко та іншими.

Зважаючи на сучасні події в світі та, зокрема, в Україні гостро стоїть питання актуальності цінностей серед політичної еліти, молодого покоління та людей, які ризикують власним життям задля життя цілої країни. Саме учасники ініціативної групи «Першого грудня» уклали Хартію вільної людини, щоб висловити те, які життєві орієнтири для нашого суспільства слід постановити як першочерговими і тим самим дати поштовх до об'єднання всіх людей, які хочуть доброго і гідного життя в Україні і навколо неї.

У Хартії наголошено, що в Україні, «де Радянський Союз було подолано фізично, все ж його спадщина досі зберігається морально і ментально». Це стримує поступальний шлях розвитку українства та демократичні перетворення в суспільстві.

Мета дослідження: здійснити цілісний аналіз програмного документу Хартії вільної людини, з'ясувати основні аксіологічні аспекти, проаналізувати та визначити актуальність 10 постанов програми.

Об'єктом дослідження є культурні, національні, ментальні та моральні принципи втілення ідей Хартії вільної людини в період трансформації суспільства.

Предметом дослідження є філософське осмислення аксіологічних аспектів Хартії вільної людини.

Учасники об'єднання «Перше грудня» в Хартії вільної людини подали життєві орієнтири сьогодення суспільства й охарактеризували сьогодення, як добу піднесення демократичних ідей. Визначили ідеї Української хартії вільної людини, основи якої складають самовідповідальність, моральність, діяльність на благо майбутнього. Охарактеризовано поняття «бути вільною людиною», «бути українцем», «бути активним громадянином», «любити», «мислити», «бути господарем», «бути лідером», «бути відкритим суспільством», «бути успішною державою», та «бути учасником демократичної спільноти народів».

Усі люди створені вільними. Невільна людина не здатна бути ані щасливою, ані захищеною, ані впевненою у своєму майбутньому. Бути вільною людиною означає завжди і всюди самостійно дотримуватися принципу нашої рівності один з одним, а також рівності перед законом. І найважливіше: бути вільною людиною означає чинити добро. Саме в цьому полягає найглибший смисл свободи вільної людини. Якщо людина вільна, то вона повинна дотримуватись національної приналежності, тобто бути українцем і це буде наступним аксіологічним аспектом Хартії. Бути українцем означає не допускати національного подріблення. Існує єдиний український народ на всьому просторі своєї території. Наші місцеві відмінності не створюють відцентрової енергії. Ми повинні мислити світовими категоріями сприйняття українства й застосовувати їх у політичному, економічному та культурному житті нашого регіону, Європи і планети [1, с. 1].

Наступна постанова Хартії проголошує, щоб кожен був активним громадянином. Бути активним громадянином означає з особливою увагою ставитися до будь-яких спроб (насамперед влади) порушити чи обмежити людські права. Завтра ті, хто порушують права вашого сусіда, можуть узятися за вас. Бути активним громадянином означає усвідомлювати

життєву необхідність демократичного розвитку держави. Демократія, як і будь-який політично-суспільний витвір людини, існує лише там, де є переважна більшість людей, здатних її захищати і водночас їй підпорядковуватися. Бути активним громадянином означає не усуватися від політичного життя, а робити політичний вибір, навіть обираючи між недосконалими політичними силами, втім діючи по совісті і дбаючи про зміни в житті країни [3, с. 2, 3].

Для того, щоб в демократичній країні все було згідно людяності потрібна докорінна зміна ставлення один до одного. Для нашого суспільства «любити» насамперед означає виявляти толерантність до політичних і культурних поглядів, етнічної, релігійної та мовної приналежності інших співвітчизників, чий досвід і особиста історія, безумовно, різняться. Толерантність є однією з найвищих ознак культури вільної людини, яка, дотримуючись своїх принципів, визнає й приймає право іншого на інакшість. Та водночас вона не означає безпринципності: вона не дає визнання і виправдання тим, хто свідомо діє проти нашої держави, прагнучи її розколу чи занепаду, як і тим, хто переступає межі моралі. Любити означає не допускати будь-яких виявів ксенофобії, расизму, шовінізму, нацизму і сталінізму як найбрутальніших форм людської, національної, політичної, культурної і соціальної нетерпимості. Любити означає відновлювати зв'язок поколінь в Україні, коли старші, навіть не поділяючи форм життєвого чи творчого пошуку молодших, підтримують їх рух на нових шляхах [3, с. 4, 5].

Одне з найважливіших завдань вільної людини – самостійно мислити. Мислити – це спільними громадянськими силами створювати центри сучасної культури, бібліотеки, громадські фонди для поширення інформації про Україну в світі, перекладів нашої літератури чи задля підтримки навчання українських студентів за кордоном; дізнаватися про передові світові пошуки у теоретичних, практичних і творчих сферах та переймати передове знання, серед іншого й за допомогою сучасних мережевих можливостей. Не треба застигати в минулому. Треба рухатися вперед. Не варто боятися несподіваності нового. Варто боятися порожнечі й байдужості. Для нашого суспільства «мислити» насамперед означає подолати недержавність, вузькість і провінційність колоніального та хutorянського світогляду [2, с. 6].

Щоб стати господарями своєї держави, ми повинні децентралізувати державну владу і делегувати владні повноваження та фінансові ресурси на місцеві рівні. Господар починається з піклування про прості речі: порядок свого дому, під'їзду чи вулиці. Ми усвідомлюємо складність багатьох суспільних хвороб, пов'язаних зі споживачтвом і невгамовними фінансовими апетитами. Ці проблеми не повинні підмінити позитивного суспільного ставлення до підприємництва як джерела господарчого духу в Україні [5, с. 6, 7].

Таке ставлення буде можливим тільки в результаті національної та соціальної відповідальності, яку повинні нести перед країною представники великого і середнього бізнесу. Відновлення господарського духу немислиме без підвищення заробітної плати, збільшення кількості робочих місць і створення умов для повернення в Україну мільйонів заробітчан. І, найважливіше, бути господарем означає дбати про слабших і бідніших.

Ми маємо бути налаштовані на особистий і колективний успіх. Успіх повинен бути заслуженою винагородою за працю, і цей принцип мусить увійти в наше життя як норма здорового і справедливого суспільства. Поняття лідерства передбачає й виховання таких чеснот, як уміння чути іншого, відчуття команди і власної виконавчої підпорядкованості задля конкретної мети. Як велика європейська держава, Україна повинна стати регіональним політичним, економічним і культурним лідером. Ідея регіонального лідерства України означає для нас присутність і діяльну участь у житті Європи та нашого найближчого сусідства на рівні міжлюдських взаємин і співпраці. Сьогодні, замість негнучкого чиновницького апарату, що місію має взяти на себе і втілювати громадянське суспільство. Серед нас немає ані людей другого сорту, ані гвинтиків, ані «скалок» на шляху лісорубів. Бути відкритим суспільством означає вгамовувати агресію і підтримувати слабших, вразливіших і тих, хто має обмежені фізичні можливості. Бути відкритим суспільством означає бути спільнотою, переконаною у великій цінності людського життя і демократичного устрою. Це має стати нашою колективною свідомістю [5, с. 7, 9].

В Україні має бути реалізований базовий принцип: держава не заважає своїм громадянам, створює вільні умови для тих, хто працює, та захищає найбідніших. Успіх нашої держави має насамперед полягати у подоланні соціальної відчуженості між людьми. Ми повинні домогтися відновлення демократичного управління, порушеного сьогодні. Суспільство зобов'язане повернути справжній парламентаризм, якого нині не існує [4, с. 10].

Природним і безальтернативним шляхом для України є об'єднання з простором європейських народів. Європейська інтеграція означає для нас не зовнішній, а внутрішній політичний курс. Ми здатні бути прикладом та опорою для всіх демократичних сил колишнього Радянського Союзу і наших сусідів та партнерів від Балтії до Чорного моря. Химерним ідеям нібито слов'янського братерства, фальшивої єдності, баченої вже не раз і не одне століття, та іншим виявам неоімперської ідеології ми протиставляємо принципи взаємної рівності, поваги і партнерської підтримки. Ми повинні прагнути додати сили кожному, хто бореться за людські права і свободи [6, с. 11].

Висновки. В ході дослідження можна прийти до наступних висновків: основним стрижнем обговорюваної Хартії є свобода людини, де громадянський контроль в оновленому державному управлінні стимулює розширення свободи громадян, сприяє їх творчій самореалізації, формує культуру толерантного співжиття. Тут потрібен тотальний контроль за вітчизняною бюрократією, котра почасти гальмує втілення у повсякдення конструктивних нововведень, обстоюваними творчими людьми. В Україні, на жаль, вони незатребувані, саме тому мільйони осіб залишили країну і соціалізувались у більш демократичних суспільствах, де громадянський контроль є сильний, а психологічний вплив – глибоко впливовий і толерантний.

Ми вважаємо, що аксіологічні аспекти – це невід'ємні частини життя будь-якого громадянина і не тільки українця. Ще з часів Сократа, Платона чи Григорія Сковороди світ базувався на принципах любові, взаємності, мудрості та патріотизмі. Світ за останні 30 років значно змінився. Люди від живого спілкування перейшли до спілкування віртуального, що негативно впливає на цінності пов'язані з духовністю та мораллю. Для того, щоб дотримувались всі аксіологічні аспекти з Хартії вільної людини, індивідам слід більше часу проводити в соціумі та слідувати людям-легендам, які своїми вчинками змінили себе, своє оточення, світ навкруги.

Література

1. Сверстюк С. Представлення Української Хартії вільної людини. Наша віра. 2012.
2. Зузяк Л. «Українська Хартія вільної людини» -- модель нашого розвитку. Верховинські вісті 2015. Жовтень (№41). С.9.
3. Хартія вільної людини Ініціативна група «Першого грудня»: веб-сайт. URL: <http://www1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnoji-liudynu>. (дата звернення: 16.03.2019)
4. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства, держави. Вісник НАДУ.2004. №2. С.369-374.
5. Ткачова Н. Формування ціннісних настанов особистості як регулятора її поведінки. Видавн. центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2000. Вип.5. С.165-174./